

Społeczno-użyteczny wymiar działalności Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej

Użyteczność społeczna przedsiębiorstw jest to ta część działalności gospodarczej, która musi być wykonywana, aby zapewnić sprawne funkcjonowanie państwa. Potwierdza to definicja użyteczności społecznej, zawarta w decyzji Państwowej Inspekcji Pracy (PIP), która dotyczyła wytypowania przedsiębiorstw, mogących prowadzić działalność gospodarczą w dni ustawowo wolne od pracy. Stwierdza ona, że „użyteczność społeczna to ta część działalności, której niewykonywanie może przynieść szkodę dla społeczeństwa lub jego części [Państwowa Inspekcja Pracy, [http](http://)].

Wymiar prowadzonej działalności, ze szczególnym uwzględnieniem społecznej przydatności, dotyczy dużej liczby podmiotów działających w gospodarce kraju. Użyteczność społeczna jest przeważnie działalnością komercyjną, ale funkcjonują także przedsiębiorstwa prowadzące działalność non profit, a nawet dotowane przez organ założycielski. Zatem nie muszą one dążyć za wszelką cenę – nawet w długim okresie – do osiągania zysków, pod warunkiem, że ich działalność jest na tyle niezbędna dla funkcjonowania całości życia społecznego i gospodarczego społeczeństwa, że w pełni uzasadnia, a nawet wymusza obecność w życiu gospodarczym państwa. Przedsiębiorstwa użyteczności społecznej skupiają się głównie na świadczeniu usług, które umożliwiają funkcjonowanie społeczeństwa, ale także zabezpieczają prowadzenie działalności – przeważnie komercyjnej – innym podmiotom gospodarczym¹.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie działalności Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej (PAŻP), jako przykładu działalności gospodarczej przedsiębiorstwa o charakterze społeczno-użytecznym. Wybór agencji do analizy zakresu jej działalności, a następnie wykazania społecznej użyteczności, został podyktowany specyficzną rolą, jaką pełni ona w polskim lotnictwie. O wyjątkowym charakterze i niezbędności tego rodzaju instytucji świadczy fakt, że w kraju nie istnieje

¹ Obecnie nie istnieją żadne ograniczenia co do formy prawnej przedsiębiorstw użyteczności publicznej. Mogą zatem funkcjonować w gospodarce w oparciu o zróżnicowane rozwiązania prawne, które są dopuszczone do działalności gospodarczej w Polsce. Ograniczenia nie dotyczą także formy własności podmiotów świadczących usługi o charakterze społeczno-użytecznym. Organem właścicielskim (założycielskim) przedsiębiorstw użyteczności społecznej mogą być organy administracji państwowej, samorządowej, a także krajowe i zagraniczne osoby fizyczne i prawne.

je inne przedsiębiorstwo, świadczące tego rodzaju usługi. Z tego względu niezbędne jest przedstawienie ogólnych celów PAŻP, przy jednoczesnym wykazaniu zakresu jej społeczno-użytecznej działalności. Istotnym elementem artykułu jest próba wykazania wymiaru społeczno-użytecznego w działalności agencji na tle innych relacji (wymiarów), jakie nawiązuje PAŻP z jej zewnętrznym otoczeniem.

SPÓŁECZNO-UŻYTECZNE CELE DZIAŁALNOŚCI POLSKIEJ AGENCJI ŻEGLUGI POWIETRZNEJ

Podstawowe wymogi, związane z kwalifikowaniem działalności jako społeczno-użytecznej, spełniają w większości usługowe przedsiębiorstwa lotnicze. Jednym z najbardziej znanych przedsiębiorstw usługowych z branży lotniczej jest Polska Agencja Żeglugi Powietrznej. PAŻP została utworzona na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2006 roku². Działalność rozpoczęła 1 kwietnia 2007 roku, przejmując dotychczasowe zadania Agencji Ruchu Lotniczego (ARL), tj. państwowego organu zarządzania ruchem lotniczym, który wcześniej funkcjonował w ramach Przedsiębiorstwa Państwowego „Porty Lotnicze” (PPL).

Polska Agencja Żeglugi Powietrznej, jako samodzielnie działająca instytucja, jest przedsiębiorstwem, którego zasadniczy cel działalności polega na realizacji przedsięwzięć, pozwalających na funkcjonowanie bezpiecznej, ciągłej, płynnej i efektywnej żeglugi powietrznej w jednolitej Europejskiej Przestrzeni Powietrznej [ustawa o PAŻP, 2006, art. 3, pkt 1].

Zakres zadań, realizowanych przez PAŻP, został określony w Rozporządzeniu Komisji (WE) nr 2096/2005, ustanawiającym wspólne wymogi, dotyczące zapewniania służb żeglugi powietrznej. Zadania, wykonywane przez agencję, obejmują przedsięwzięcia komercyjne, które mają bezpośredni wpływ na wysokość osiąganych przychodów, a także usługi realizowane bezpłatnie. Do szczególnych celów Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej, które stanowią komercyjną część jej działalności, należy [PAŻP, *Księga ...*]:

- zapewnienie służby ruchu lotniczego oraz innych służb żeglugi powietrznej, tj. służby łączności, służby nawigacji, służby dozoru oraz służby informacji lotniczej,
- dostarczanie użytkownikom przestrzeni powietrznej informacji meteorologicznej,
- dokonywanie zakupu, utrzymanie oraz modernizowanie urządzeń i systemów łączności lotniczej, nawigacji i dozoru przestrzeni powietrznej,
- kontrolowanie z powietrza systemów łączności lotniczej, nawigacji i dozoru przestrzeni powietrznej,
- prowadzenie szkoleń i udzielanie konsultacji w zakresie żeglugi powietrznej,

² Ustawa o Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej zmieniła ustawę z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej oraz ustawę z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze.

- prowadzenie działalności badawczo-rozwojowej w zakresie żeglugi powietrznej,
- zapewnienie projektowania procedur lotu,
- zapewnienie koordynacji działań poszukiwawczo-ratowniczych.

Istnieje także długa lista usług, za które Polska Agencja Żeglugi Powietrznej nie pobiera żadnych opłat, pokrywając występujące koszty z przychodów uzyskiwanych z wyżej wymienionej działalności. Do czynności, realizowanych bezpłatnie, należą usługi za loty [PAŻP, *Księga ...*]:

- wykonywane zgodnie z przepisami dla lotów z widocznością (VFR – Visual Flight Rules),
- mieszane – w których część lotu wykonywana jest zgodnie z przepisami dla lotów z widocznością (VFR), a pozostała część lotu wykonywana jest zgodnie z przepisami dla lotów według wskazań przyrządów (IFR – Instrument Flight Rules) – za część lotu wykonywaną w polskiej przestrzeni powietrznej – wyłącznie zgodnie z przepisami VFR,
- wykonywane przez statki powietrzne o maksymalnej masie startowej poniżej dwóch ton,
- wykonywane wyłącznie w celu przewozu, w oficjalnej misji, panującego monarchy i jego najbliższej rodziny, głów państw, szefów rządu oraz ministrów; we wszystkich tych przypadkach cel lotu musi być potwierdzony odpowiednim oznaczeniem statusu lotu lub uwagą w planie lotu,
- poszukiwawczo-ratownicze, autoryzowane przez właściwy organ koordynacji systemu poszukiwania i ratownictwa,
- wojskowe wykonywane przez polskie wojskowe statki powietrzne oraz wojskowe statki powietrzne państw, w których loty polskich wojskowych statków powietrznych nie są obciążane opłatami nawigacyjnymi.

Dodatkowym, ale także niezbędnym elementem działalności Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej, jest zapewnienie bezpieczeństwa przelotów statków powietrznych, przy zastosowaniu przedsięwzięć ograniczających negatywny wpływ podejmowanych działań na środowisko naturalne oraz niezagrażających życiu i zdrowiu pasażerów³. Utrzymanie bezpieczeństwa operacji ruchu lotniczego wiąże się ze spełnianiem przez agencję funkcji instytucji zapewniającej [PAŻP, 2007, s. 5]:

- służby żeglugi powietrznej,
- zarządzanie przestrzenią powietrzną,
- zarządzanie przepływem ruchu lotniczego.

Polska przestrzeń powietrzna jest podzielona na obszary znajdujące się pod bezpośrednią kontrolą służb ruchu lotniczego oraz tzw. obszary niekontrolowane. Powyższy podział nie oznacza, że część obszaru powietrznego państwa pozabawiona jest służby ruchu lotniczego. W przestrzeni nie podlegającej kontroli

³ Obszarem działalności Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej jest Rejon Informacji Powietrznej Warszawa – zwany zgodnie z akronimem nazwy angielskiej: FIR WARSZAWA. Jego granice pokrywają się na lądzie z państwowymi, a na północy wybiegają poza wody terytorialne, do granic sąsiednich FIR-ów.

działa Służba Informacji Powietrznej. Zobowiązana jest ona do udzielania wskazówek i informacji, dla wszystkich samolotów w danym obszarze przestrzeni powietrznej, w celu zapewnienia bezpiecznego wykonywania lotów. Natomiast statkom powietrznym, znajdującym się w przestrzeni kontrolowanej, jest zapewniona pełna służba kontroli ruchu lotniczego. Oznacza to, że podejmowane są czynności zapobiegające kolizjom – mogącym wystąpić – pomiędzy statkami powietrznymi znajdującymi się w powietrzu, a także kolizjom statków powietrznych na płaszczyźnie lotniska. W głównym zakresie sprowadza się ona do utrzymywania uporządkowanego przepływu ruchu lotniczego w kontrolowanym obszarze.

Realizacja zadań, związanych z szeroko pojętym zapewnieniem ruchu lotniczego w polskiej przestrzeni powietrznej, dotyczy prowadzenia szkoleń oraz działalności badawczo-rozwojowej w zakresie żeglugi powietrznej. Usługi świadczone przez Polską Agencję Żeglugi Powietrznej wpisują się także w bezpieczeństwo kraju, tzn. ochronę przed zagrożeniami zewnętrznymi (obrona narodowa), a także funkcjonowanie systemu zapobiegającemu i przeciwdziałającemu skutkom zjawisk kryzysowych. Szczególnym elementem rozpatrywanej działalności są przedsięwzięcia związane z koordynacji akcji poszukiwawczo-ratowniczych. Zadania poszukiwania i ratownictwa lotniczego wykonują odpowiednio wyszkolone i wyposażone Grupy Działań Lotniczych w Marynarce Wojennej RP oraz Lotnicze Grupy Poszukiwawcze w Siłach Powietrznych [Truskowski, 2011, s. 55]. Podstawowym zadaniem operacyjnym, realizowanym w systemie poszukiwania i ratownictwa, jest udział w ratowaniu życia i zdrowia rozbitków w polskiej strefie odpowiedzialności Search and Rescue Region⁴. Do głównych zadań, wykonywanych przez lotnicze siły ratownicze, należy poszukiwanie i ratowanie, ewakuacja rannych i poszkodowanych, naprowadzanie innych jednostek ratowniczych na miejsce katastrofy, oznakowanie miejsc katastrofy oraz dostarczenie potrzebnego sprzętu pomocowego [Karpowicz, 2003, s. 125].

Zgodnie z ustawą o Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej jest ona państwową osobą prawną, która podlega nadzorowi ministra transportu [ustawa o PAŻP, 2006, art. 1, art. 2]. Agencja jest więc jedynym przedsiębiorstwem świadczącym usługi z zakresu zapewnienia żeglugi powietrznej w polskiej przestrzeni powietrznej. Zakres wykonywanych czynności obejmuje pełen zakres usług, które są niezbędne dla prawidłowego i bezpiecznego wykonywania lotów przez polskie i zagraniczne statki powietrzne. Z tego względu ustawa nie przewiduje funkcjonowania innych przedsiębiorstw o podobnych celach prowadzonej działalności. Wynika to głównie z obawy, że w sytuacji istnienia wielu podobnych przedsiębiorstw, mogłoby dochodzić do nakładania się kompetencji, co powo-

⁴ Search and Rescue Region – rejon poszukiwania i ratownictwa – obszar o określonych wymiarach, objęty działaniem służb poszukiwania i ratownictwa, por.: Konwencja SOLAS'74, rozdział 5.

dawałoby możliwość zaistnienia niebezpiecznych sytuacji w powietrzu, a zarazem rozmywałoby odpowiedzialność za powstałe zdarzenia.

DEFINICJA I WYMIARY DZIAŁALNOŚCI PAŻP

Społeczno-użyteczny wymiar działalności Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej nie jest bezpośrednio określony w funkcjonujących obecnie definicjach przedsiębiorstw lotniczych. W obowiązujących aktach prawnych, normujących działalność lotniczą, można znaleźć wiele definicji precyzujących przedsiębiorstwa, zajmujące się tego rodzaju działalnością gospodarczą. Jedno z najczęściej stosowanych określeń „przedsiębiorstwa lotniczego” przedstawia definicja, którą zawiera Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2407/92 z dnia 23 lipca 1992 r. w sprawie przyznawania licencji przewoźnikom lotniczym. W tym dokumencie definicja „przedsiębiorstwa” oznacza każdą osobę fizyczną, osobę prawną, osiągającą lub nieosiągającą zysku, lub organ oficjalny posiadający lub nieposiadający osobowości prawnej [Rozporządzenie 2407/92, 1992, art. 2]. Jeszcze bardziej ogólną definicję przedsiębiorstwa lotniczego, zajmującego się powietrznym przewozem ludzi i towarów, zawiera Rozporządzenie (WE) nr 889/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 maja 2002 roku. Według tych instytucji „przewoźnik lotniczy” to przedsiębiorstwo transportu lotniczego z ważną licencją na działalność [Rozporządzenie (WE) NR 889/2002, 2002].

Pomimo braku w prezentowanych definicjach jednoznacznego odniesienia do społeczno-użytecznego wymiaru działalności przedsiębiorstw lotniczych, należy wziąć pod uwagę charakter świadczonych usług. Wówczas można zauważyć, że wypełniają one warunki, jakie określa pojęcie „przedsiębiorstwa użyteczności społecznej”. W przedstawianym zakresie definicji, a szczególnie charakterze świadczonych usług, mieści się także działalność PAŻP. Wynika to z faktu, że działalność społeczno-użyteczna służy zapewnieniu sprawnego funkcjonowania społeczeństwa, a w tym także podmiotów gospodarczych, świadczących usługi na rzecz społeczeństwa. Realizacja tego warunku wymaga ukierunkowania się przedsiębiorstwa na współpracę z otoczeniem, na rzecz którego świadczy usługi. Współpraca taka jest realizowana w Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej. Bezpośrednimi klientami tej instytucji są przedsiębiorstwa transportu lotniczego oraz osoby fizyczne, a w szczególności [PAŻP, *Księga ...*]:

- załogi statków powietrznych,
- użytkownicy polskiej przestrzeni powietrznej,
- służby lotniskowe.

Usługi, świadczone przez Polską Agencję Żeglugi Powietrznej, są kierowane do podmiotów gospodarczych i osób fizycznych, znajdujących się w jej bezpośrednim otoczeniu. Powiązania z otoczeniem, także w kontekście jej społecznej użytecz-

ności, są nieodzownym elementem działalności we współczesnej gospodarce. Cechą charakterystyczną jest przenikanie się wymiaru społeczno-użytecznego z innymi istniejącymi wymiarami. Powiązania, które nawiązuje agencja z otoczeniem, realizowane są w następujących wymiarach [Adamczyk, 2002, s. 229–241]:

- ekonomicznym – dążenie do wzrostu przedsiębiorstwa,
- etycznym – uwzględnianie skutków działalności przedsiębiorstwa z punktu widzenia norm społecznych,
- socjologicznym – tworzenie miejsc pracy i edukacja pracowników,
- ekologicznym – uwzględnianie skutków ubocznych działalności przedsiębiorstwa.

Funkcjonowanie Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej w wymiarze ekonomicznym zostało częściowo omówione już w poprzednim podrozdziale. Dzieląc usługi realizowane przez agencję na komercyjne i realizowane bezpłatnie, określone zostały przedsięwzięcia, które służą pozyskiwaniu środków finansowych. Jednocześnie wyznaczono cele, związane głównie z użytecznością społeczną agencji, których realizacja wymaga ponoszenia kosztów. Dotyczy to głównie: prowadzenia szkoleń i udzielania konsultacji w zakresie żeglugi powietrznej, prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, zapewnienia projektowania procedur lotu oraz prowadzenia koordynacji działań poszukiwawczo-ratowniczych. Do istniejących kosztów działalności PAŻP należy wliczyć także m.in. wydatki związane z wynagrodzeniami personelu i utrzymaniem infrastruktury.

Polska Agencja Żeglugi Powietrznej prowadzi samodzielną gospodarkę finansową, z uwzględnieniem prawa Unii Europejskiej, umów międzynarodowych oraz przepisów Europejskiej Organizacji Bezpieczeństwa Żeglugi Powietrznej EUROCONTROL. Dotyczą one systemu opłat nawigacyjnych, w tym zasad ustalania i pobierania opłat oraz wystawiania faktur określonych przez komórkę organizacyjną EUROCONTROL, tj. Centralne Biuro Opłat Trasowych (CRCO). PAŻP pokrywa koszty prowadzenia swojej działalności z własnych przychodów. Źródłami przychodów są [ustawa o PAŻP, 2006, art. 4, art. 9]:

- przychody z opłat za świadczone usługi,
- dobrowolne wpłaty i zapisy,
- odsetki od lokat bankowych,
- dotacje celowe,
- inne przychody, w tym środki uzyskane w ramach bezzwrotnej pomocy.

Zasadniczym celem prowadzenia usługowej działalności gospodarczej o charakterze lotniczym, w większości świadczonych usług, jest osiągnięcie zysku. Kierowanie się chęcią zysku, jako celu działania przedsiębiorstwa użyteczności społecznej, ma bardzo duże znaczenie dla podstaw jego funkcjonowania. Osiągnięcie dodatniego wyniku finansowego, a następnie jego prorozwojowe inwestowanie, może przyczyniać się do świadczenia usług na coraz wyższym pozio-

mie. Zwiększając satysfakcję ich odbiorców, podnosi się zarazem użyteczność społeczną przedsiębiorstwa.

Dążenie przedsiębiorców do kierowania się wyłącznie chęcią zysku jest jednak krytykowane przez specjalistów, zajmujących się teoretycznymi i praktycznymi aspektami zarządzania jednostkami gospodarczymi [Szot-Gabryś, 2010, s. 212]. Takiego celu głównego nie posiada jednak Polska Agencja Żeglugi Powietrznej. Podstawową misją tej instytucji jest „Świadczenie wysokiej jakości służb żeglugi powietrznej, przyjaznej dla użytkowników i środowiska” [PAŻP, 2009, s. 1]. Natomiast osiąganie zysku służy wyłącznie zapewnieniu jej funkcjonowania. Określa to ustawa o Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej, która stwierdza, że „Agencja pokrywa koszty prowadzenia swojej działalności z własnych przychodów” [ustawa o PAŻP, 2006, art. 9, pkt 1].

Wymiar etyczny działalności Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej wynika ze specyficznych uwarunkowań, w których funkcjonuje ta instytucja. Omawiając etyczny wymiar funkcjonowania agencji jest widoczne przenikanie się tego wymiaru z jej działalnością społeczno-użyteczną. Elementy tworzące wymiar etyczny są uwzględniane na każdym etapie działalności PAŻP [Kucharek, 2010, s. 36]. Bardzo duże znaczenie w działalności agencji odgrywa zaufanie do osób świadczących usługi, związanych ze służbami żeglugi powietrznej. Informacje dostarczane załogom statków powietrznych, mają ogromny wpływ na bezpieczeństwo wykonywanych lotów. Normy etyczne osób przekazujących informacje, pomimo opracowanych procedur postępowania, stanowią podstawę funkcjonowania agencji. Zatem etyczne postępowanie pracowników PAŻP wzmacnia społeczną użyteczność przedsiębiorstwa. Pracownicy świadczący usługi cechują się dużymi kompetencjami, co w efekcie zwiększa sprawność funkcjonowania klientów agencji. Dodatkowym elementem umożliwiającym podnoszenie poziomu świadczonych usług, a zarazem normującym – w pewnym stopniu – działalność PAŻP, są obowiązujące agencję dokumenty organizacyjne. Przedstawiają one zadania oraz formalne struktury organizacyjne, wskazują jednoznacznie, kto ponosi odpowiedzialność za określone cele realizowane przez agencję.

Działania podejmowane przez agencję w wymiarze socjologicznym, dotyczą głównie prowadzonych szkoleń, które służą przygotowaniu wykwalifikowanej kadry pracowniczej oraz zwiększeniu wiedzy i umiejętności klientów PAŻP. W ramach prowadzonych szkoleń przygotowywana jest kadra zapewniająca wysoki poziom bezpieczeństwa ruchu lotniczego, a także świadcząca wysokiej jakości usługi. Działania podejmowane w zakresie szkolenia zasobów ludzkich opierają się na [PAŻP, 2009, s. 1]:

- ciągłym rozwoju polityki zarządzania personelem służącej bezpiecznemu, efektywnemu, ciągłemu i zrównoważonemu zapewnianiu wysoko wykwalifikowanej kadry pracowniczej,
- doskonaleniu systemów: szkoleń, poświadczeń kwalifikacji personelu oraz upoważnień do wykonywania funkcji w obszarze zarządzania ruchem lotniczym.

Przenikanie się wymiaru socjologicznego ze społeczno-użyteczną funkcją działalności agencji, dokonuje się w podobnym zakresie, jak w wymiarze etycznym. Właściwy dobór kadr, związanych ze służbami żeglugi powietrznej, umożliwia sprawne funkcjonowanie przedsiębiorstwa. Działania podejmowane przez PAŻP, w zakresie rozwoju zasobów kadrowych, polegają m.in. na zapewnianiu skutecznego systemu planowania, rekrutacji i selekcji pracowników, kontynuowaniu wysiłków nad wypracowaniem systemu motywacji, awansów i rozwoju pracowników oraz systemowym zarządzaniem kompetencjami personelu PAŻP [PAŻP, 2009, s. 1].

Powiązania wymiaru użyteczno-społecznego z wymiarem ekologicznym działalności Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej są najbardziej ewidentnym przejawem przenikania się poszczególnych wymiarów współpracy z otoczeniem. Ochrona środowiska stanowi bowiem przejaw godzenia działalności lotniczej, jakże niezbędnej dla społeczeństwa, z aspektami ekologicznymi, które są równie ważne dla społeczeństwa. Działania PAŻP, w zakresie ochrony środowiska, sprowadzają się do ciągłego zmniejszania szkodliwości oddziaływania na środowisko naturalne. Najważniejsze z nich to minimalizacja emisji CO₂ oraz działania dotyczące współpracy z portami lotniczymi, pod kątem ograniczania emisji hałasu lotniczego. Efektem działań, podejmowanych dla zmniejszenia emisji dwutlenku węgla do atmosfery, była m.in. analiza wpływu poleceń udzielanych przez kontrolerów ruchu lotniczego dla załóg statków powietrznych. Dotyczyły one zmiany długości horyzontalnej trajektorii lotu. W przeprowadzonych testach udział wzięły cztery linie lotnicze (UPS, Wizzair, PLL LOT oraz Norwegian). Dokonane eksperymenty polegały na pomiarach czasu i zużywanego paliwa w trakcie podejścia na międzynarodowe lotnisko w Warszawie. W wyniku przeprowadzenia 700 testów, a następnie ich analizy, okazało się, że optymalizacja długości horyzontalnej trajektorii lotu przyczyniła się do zaoszczędzenia około 105 ton paliwa lotniczego i mniejszej emisji dwutlenku węgla do atmosfery o 330 ton [PAŻP, 2009, s. 21].

Następne obszary, w których podejmowane są przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska, dotyczą nadzorowania emisji pól elektromagnetycznych do środowiska, doskonalenia Systemu Zarządzania Środowiskowego (SZŚ), a także podnoszenia efektywności gospodarki odpadami. W celu zwiększania świadomości ekologicznej w PAŻP są przeprowadzone okresowe szkolenia z zakresu uświadamiania znaczenia działań ekologicznych dla kontrolerów ruchu lotniczego oraz audytorów wewnętrznych Zintegrowanego Systemu Zarządzania [PAŻP, 2009, s. 21].

Duże znaczenie w działalności lotniczej przedsiębiorstw odgrywa aspekt związany z zaspakajaniem potrzeb społecznych. Wynikają one z funkcji, jakie spełnia lotnictwo w nowoczesnej gospodarce państwa. Społeczno-użyteczna działalność Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej, przedstawiona w artykule, nacechowana jest działaniami, które jednoznacznie określają charakter tego przedsiębiorstwa. PAŻP łączy w sobie cechy przedsiębiorstwa komercyjnego, osiągającego dodatnie wyniki finansowe z pełnieniem funkcji zaspakajania potrzeb związanych z zarządzaniem przestrzenią powietrzną. O wyjątkowym charakterze i konieczności funkcjonowania tego rodzaju instytucji świadczy fakt, że w kraju nie istnieje inne przedsiębiorstwo, świadczące tego rodzaju usługi. Wynika to nie tylko z istniejących uregulowań prawnych, ale przede wszystkim ze szczególnego rodzaju usług, które świadczy agencja. Państwowy nadzór nad tym przedsiębiorstwem przyczynia się nie tylko do realizacji usług umożliwiających wykonywanie lotów, ale zapewnia także bezpieczeństwo kraju, tzn. ochronę przed zagrożeniami zewnętrznymi i funkcjonowanie systemu zapobiegającemu i przeciwdziałającemu skutkom zjawisk kryzysowych.

Dokonując oceny przedstawionych związków Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej z otoczeniem, w poszczególnych wymiarach, istotne jest zaznaczenie, że działalność społeczno-użyteczna jest obecna we wszystkich wymiarach, które nawiązuje agencja z otoczeniem. Realizacja ekonomicznego wymiaru działalności PAŻP harmonizuje w pełni z jej społeczno-użytecznym charakterem. Uzyskiwanie dodatnich wyników finansowych podnosi możliwości społeczno-użyteczne przedsiębiorstwa, przyczyniając się jednocześnie do efektywniejszej realizacji pozostałych wymiarów. Uzyskując wysoką sprawność ekonomiczną, agencja może partycypować w dodatkowych kosztach, związanych m.in. z tworzeniem nowych miejsc pracy, ochroną zdrowia, szkolnictwem, bezpieczeństwem, zabezpieczeniem wykonywania lotów, ochroną środowiska naturalnego itp.

LITERATURA

- Adamczyk J., 2002, *Odpowiedzialność społeczna przedsiębiorstwa w teorii i praktyce* [w:] *Zarządzanie przedsiębiorstwem XXI wieku*, red. R. Niestrój, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.
- Karpowicz J., 2003, *Ratownictwo lotnicze*, AON, Warszawa.
- Kucharek D., 2010, *Wybrane zagadnienia z zarządzania i ekonomiki organizacji lotniczych*, WSOSP, Dęblin.
- Szot-Gabrys T., 2010, *Dylematy etyczne i ekonomiczne w działalności małych podmiotów gospodarczych* [w:] *Etyka w biznesie*, red. E. Skrzypek, UMCS, Lublin.
- Friedman M., 1970, *The Social Responsibility of business Is to Increase Its Profits*, "New York Times Magazine".
- Truskowski A., 2011, *Lotnictwo Marynarki Wojennej RP w nowych uwarunkowaniach strukturalnych*, Lotnictwo.

- Państwowa Inspekcja Pracy, www.aktualnoscikadrowe.pl/praca-w-swieto-dozwolona-w-aptkach-i-na-stacjachbenzynowych-stanowiskopip/docs/123_63/205/View.
- Polska Agencja Żeglugi Powietrznej, *Księga Zintegrowanego Systemu Zarządzania*.
- Polska Agencja Żeglugi Powietrznej, *Raport roczny za 2007 rok*.
- Rozporządzenie (WE) nr 889/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 maja 2002 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 2027/97 w sprawie odpowiedzialności przewoźnika lotniczego z tytułu wypadków lotniczych.
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 2096/2005 z dnia 20 grudnia 2005 r. ustanawiające wspólne wymogi dotyczące zapewniania służb żeglugi powietrznej.
- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 2407/92 z dnia 23 lipca 1992 r. w sprawie przyznawania licencji przewoźnikom lotniczym.
- Ustawa o Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej z 8 grudnia 2006 roku.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (DzU 2004 nr 173 poz. 1807).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (DzU 1964 nr 16, poz. 93 ze zm.).
- Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (DzU 2006 nr 100, poz. 696).

Streszczenie

Polska Agencja Żeglugi Powietrznej jest specyficzną instytucją lotniczą, której podstawowym zadaniem jest realizacja przedsięwzięć pozwalających na funkcjonowanie bezpiecznej, ciągłej, płynnej i efektywnej żeglugi powietrznej w europejskiej przestrzeni powietrznej. Realizując swoje cele, agencja wypełnia jednocześnie funkcję przedsiębiorstwa, którego działalność ma charakter społeczno-użyteczny. Tego typu działalność współistnieje z innymi wymiarami, które cechują związki przedsiębiorstwa użyteczności społecznej z otoczeniem. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie działalności Polskiej Agencji Żeglugi Powietrznej (PAŻP), jako przykładu działalności gospodarczej przedsiębiorstwa o charakterze społeczno-użytecznym. Wybór agencji do analizy zakresu jej działalności, a następnie wykazania społecznej użyteczności, został podyktowany specyficzną rolą, jaką pełni ona w polskim lotnictwie. O wyjątkowym charakterze i niezbędności tego rodzaju instytucji świadczy fakt, że w kraju nie istnieje inne przedsiębiorstwo, świadczące tego rodzaju usługi. Z tego względu niezbędne jest przedstawienie ogólnych celów działalności PAŻP, przy jednoczesnym wykazaniu zakresu jej społeczno-użytecznej działalności. Istotnym elementem artykułu jest próba wykazania wymiaru społeczno-użytecznego agencji na tle innych wymiarów, jakie nawiązuje PAŻP z jej zewnętrznym otoczeniem.

Polish Air Navigation Services Agency's Social Utility Range

Summary

Polish Air Navigation Services Agency is specified air institution, which basic purpose is to realize measures which permit to exist secure, constant, fluent and effective air navigation in European Airspace. At the same time agency realize their purpose and performs the functions of company, which activity has typical social utility character. These type activities interacts at the same time with different ranges, which are characteristic by connections between social utility company and environment. The aim of analysis of the following article is to define social utility's

range of Polish Air Navigation Services Agency and underlying areas where mix of particular ranges take place. Areas in which ensue relationships between company and environment with simultaneous realizing by agency social utility range.